

Φιλοσοφείν (Νίτσε)

(σε ασύνδετο σχήμα)

- Από την τραγωδία εξήγαμεν το ιδεώδες της ζωής και του ανθρώπου
  - Μισώ τους Έλληνες, δεν άφησαν τίποτα να πω εγώ
    - Διόνυσος – Απόλλων
  - Amor Fati – Menage a trois – Υπεράνθρωπος

Γράφει ο
Βύρων Τομάζος
Μηχανολόγος,
Απόφοιτος Πολυτεχνείου
Μονάχου
e-mail: btomazos@gmail.com

Σε προηγούμενο άρθρο έγραψα ότι σε ένα σεμινάριο, για τους manager του μέλλοντος, μας είπαν ότι για να πετύχουμε πρέπει να έχουμε διαβάσει τουλάχιστον τα μισά από τα επτά κλασικά φιλοσοφικά έργα, και ένα από αυτά ήταν και του Νίτσε.

Η πρώτη φορά που διάβασα (αποσπασματικά) Νίτσε ήταν το 1960 στην Γερμανία, σαν νέος που είμαστε τότε θέλαμε να

πουλήσουμε λίγο «μούρη» στους Γερμανούς συμφοιτητές μας (και στις συμφοιτήτριες φυσικά), μιας και εκείνοι, οι περισσότεροι, γνώριζαν αρχαία ελληνικά καθώς οι πολλοί ανήκαν κοινωνικά στις υψηλότερες τάξεις.

Τότε ως επι το πλείστον σπούδαζε κυρίως μία Ελίτα στην Ευρώπη, οι Αμερικανοί εισήγαγαν την μαζική τριτοβάθμια εκπαίδευση π.χ. στην Γερμανία σε όλα τα πανεπιστήμια σπούδάζαν 6.000 φοιτητές, ενώ μόνο στην πολιτεία του Οχάιο σπούδάζαν τόσο.

Τώρα 55 χρόνια μετά κοντεύω να κάνω «διδασκονικό» μιας και από τις αρχές του καλοκαιριού, διαβάζω κυρίως αποσπάσματα από τα έργα του Νίτσε.

Άρχισα πρώτα να διαβάζω το ευαγγέλιο μου «Φιλοσοφία για όλους» του Σωκράτη Γκίκα, μετά της Εύη Μαυρομάτη «Γιατί είμαι τόσο σοφός», «Ανθολογία της φιλοσοφίας» του Obaldo Nicola, φυσικά το «Ταδε έφη Ζαρατούστρα» (ο Ζορμπάς του Νίτσε) της Γεωργίας Αλεξίου, συζητώντας δε με ένα κουλουριάρη φίλο μου, μου είπε ότι είχε μια παλιά διατριβή που έχει κάνει ο Καζαντζάκης σαν φοιτητής για τον Νίτσε. Ήμουν τυχερός γιατί αυτό ήταν από τα καλύτερα που διάβασα και ήταν μόλις 20 χρονών παιδί μόλις πάτησε το πόδι του στην Ευρώπη από την Κρήτη. Μερικά δε, είναι τόσο ωραία γραμμένα και διατυπωμένα τα οποία προς τιμήν του μεγάλου μας Κρητικού του 20ου αιώνα, σας τα μεταφέρω απόφρα. Άλλωστε «ομολογώ» πάλι δάνειος είμαι. Επίσης αρωγός μου είναι και πάλι ο Μπάρμπα Google και ο Μπαμπινιώτης.

Σίγουρα δεν συμμερίζομαι τις απόψεις του για τον χριστιανισμό, ούτε τις αμοραλιστικές του τάσεις και θέσεις ούτε για τις αντιφεμινιστικές του ιδέες, όμως αξίζει σαν ακόνισμα του μυαλού να διαβασθεί.

Πολλοί από εσάς θα έχουν το εύλογο ερώτημα το οποίο με απασχόλησε και εμένα, γιατί να γρά-

ψω για τον Νίτσε για μια τόσο αμφιλεγόμενη προσωπικότητα και αντιχριστιανική. Πάντα ήθελα να γνωρίζω κάτι παραπάνω για αυτόν διότι συν τοις άλλοις έχει ασχοληθεί πολύ με τους αρχαίους Έλληνες και έχει πει πολλά για αυτούς.

Προσπάθησα να δώσω ορισμένες περιγραφές για τον Υπεράνθρωπο, ίσως έτσι μπορούσαμε να καταλάβουμε καλύτερα το Νιτσεικό πνεύμα. Πρέπει όμως να του αποδώσουμε φόρο τιμής στην **αρχηγική τόλμη και τις ηρωικές προσπάθειές του να ανυψώσει την διάνοια μας και την ζωή σε υψηλότερες και αγνότερες κορυφές.**

Όταν ο Καζαντζάκης Γνώρισε τον Νίτσε...

Μια μέρα, εκεί που διάβαζα σκυμμένος στην βιβλιοθήκη της Αγίας Γενεβιέβης, μια κοπέλα με ζύγωσε και έγειρε από πάνω μου, κρατούσε ένα βιβλίο και είχε βάλει το χέρι της κάτω από την φωτογραφία ενός ανδρός που είχε το βιβλίο, για να κρύψει το όνομα του και με κοίταξε με κατάνυξη (όχι εμένα τον Καζαντζάκη).

- Ποιος είναι αυτός; με ρώτησε δείχνοντάς μου την εικόνα.

Σήκωσα τους ώμους

- Πού θέλετε να ξέρω, είπα...

- Μα είστε εσείς, έκαμε η κοπέλα, εσείς απαράλλακτος.

- Ποιος είναι είπα προσπαθώντας να αναμερίσω το χέρι της κοπέλας για να δω το όνομα.

- Δεν τον γνωρίζετε, πρώτη φορά τον βλέπετε είναι ο Νίτσε.

Είχα ακούσει το όνομα του μα δεν διάβασα τίποτα.

- Να διαβάσετε, μου λέει η κοπέλα, την Γένεση της τραγωδίας, τον Ζαρατούστρα, Για τον Αιώνιο Γυρισμό, για τον Υπεράνθρωπο.

Να είπτε λιονταρίσια τροφή για το μυαλό σας, κι αν το μυαλό σας πεινάει...

Αν πεινούσε λέει το μυαλό μου!! Μα όσο περισσότερο έτρωγε η ψυχή μου τόσο περισσότερο πεινούσε, από τότε ο Καζαντζάκης που πήρε το έναυσμα από την φοιτητρία της βιβλιοθήκης, έκανε διατριβή για τον Νίτσε και ασχολήθηκε αρκετά μαζί του, σε πολλά δε ταύτισσε και μαζί του.

Ο Νίτσε ήταν Γερμανός φιλόσοφος (1844-1900), ήταν βαθύς γνώστης του Αρχαίου Ελληνικού πολιτισμού και πολύ επηρεασμένος από την αρχαία ελληνική τραγωδία. Σπούδασε φιλοσοφία στη Λειψία και έγινε καθηγητής πανεπιστημίου της Βασιλείας στην Ελβετία στα Αρχαία Ελληνικά.

Δέκα χρόνια αργότερα παραιτήθηκε για λόγους υγείας και από τότε ξεκίνησε την περιπλάνηση και το συγγραφικό του έργο.

Σπάνια φιλόσοφος προκάλεσε τόσο θαυμασμό και τόση κατάκριση όπως ο Νίτσε με αποτέλεσμα κάθε μεγάλος φιλόσοφος και καλλιτέχνης να είναι προϊόν της εποχής του.

Ο Νίτσε έζησε σε μία εποχή (σαν την δική μας) **αμφισβήτησης των παλαιών αξιών**, όχι μόνο από τον Νίτσε αλλά και από πολλούς άλλους φιλοσόφους με αποτέλεσμα την πρωτοφανή πνευματική αναρχία της εποχής.

Οι ιδέες του παρελθόντος παραμένουν ακόμη και τα συστήματα, οι νόμοι και τα ήθη είναι ακριβώς οι βάσεις πάνω στις οποίες στηρίζονται, ακολουθήσαν και ανετράπησαν από την ανάλυση και κριτική της εποχής.

Είναι μία εποχή (ο 19ος αιώνας) εκπαιδευσεως και αλλαγών, γίνονται διαλέξεις, βιβλία, οι εργάτες, οι φτωχοί, οι αδικημένοι ή παραγκωνισμένοι συντάσσονται και συσπειρώνονται σε συνδικάτα, εις εταιρίες, εις πολιτικά κόμματα και στρατόπεδα οικονομικά.

Στην Γερμανία υπήρχαν αρκετοί φιλόσοφοι ανατρεπτικοί αμφισβητές του κατεστημένου (Straus, Karl Marx, Lassalle κ.α.) μεταξύ των οποίων ήταν και ο Νίτσε.

Ο Νίτσε διαφέρει από τους απλούς αναρχικούς των οποίων σκοπός είναι η **ανατροπή και χάρη της ανατροπής** και των **σκεπτικιστών**, οι οποίοι **διστάζουν για τα πάντα**, ο Νίτσε είναι μια υπέροχη τραγική μορφή η οποία έκλεισε μέσα της **όλη την αγωνία και αντινομία της τρικυμιώδους εποχής του** και όλη την Ταντάλια δίψα της αλήθειας, της αείποτε διάφευσης, της ελπίδας μας, όλη την αγανάκτηση και της αναρχικότητας του αιώνα αφενός όλην δ' αφ' ετέρου της ασυστηματοποίησης ορμής προς νέα ευγενέστερα ιδανικά.

Κριτικός αφ' ενός οξυμόσματος, μη διστάζων **να αναλύσει και να γυμνώσει** και τα πλέον ιερά των τότε θεωρούμενων πεποιθήσεων και ιδεών, καταστρώνει μια ορμή σκυθρωπή, στεγνή και αδυσώπητο, ώστε να προξενεί αγανάκτηση και στους πλέον ένθερμους φίλους του.

Δύο είναι οι εξεχούσες ιδιότητες του Νίτσε:

Η ειλικρίνεια ή ο αδιάλλακτος χαρακτήρας και ο υπέρμετρος/αμέτρητος εγωισμός.

Η ειλικρίνεια του έγινε αιτία να αναζητήσει με αγονία την Αλήθεια, να εξετάζει μια ιδέα, να εμβαθύνει, να προχωρεί και να εξάγει συμπεράσματα αλλά και πάλι να μην είναι ευχαριστημένος, φοβούμενος μήπως η αλήθεια δεν είναι αυτή, μήπως πρέπει να αφαιρέσει και άλλο προσώπειο, δύσπιστος και ακόρεστος πάντοτε

Ο εγωισμός του δεν μπορεί να ανεχθεί οιονδήποτε ζυγόν, προσπαθεί πάντοτε να εύρη κάτι πρωτότυπο με τέτοιο πάθος έτσι που παραπέφτει πολλές φορές **σε παραδοξολογίες και κυνικότητες**, απλώς και μόνο για να φανεί πρωτότυπος και ανώτερος των άλλων κατά της τόλμης των διατυπώσεων άλλων ιδιών του.

Η Ελλάδα ήταν για τον Νίτσε το «ιδανικό» το οποίο αναζητούσε, η ευρεία αντίληψη η οποία ενέκλειε τον **πесиμισμό και συγχρόνως την ορμητική αγάπη της ζωής** η οποία μόνη της μπορεί να οδηγήσει τον άνθρωπο προς τον αληθή προορισμό του.

Η ψυχή, η οποία κατά τον Νίτσε διέπει απ άκρον σε άκρον την Ελληνική Τραγωδία, εγένετο η αρχή και το τέλος άμα της φιλοσοφίας αυτού, **από την τραγωδία εξήγαμεν το ιδεώδες της ζωής και του ανθρώπου.**

Κατά τον Νίτσε η αρχαία τραγωδία δια του **ελέους και φόβου** οδηγεί τον άνθρωπο εις την διονυσιακή έκσταση.

Ο Υπεράνθρωπος Είναι η έννοια της γης Σκοτώνουμε τον Θεό σημαίνει ότι απελευθερωθήκαμε από τις **αλυσίδες του υπερβατικού κόσμου** ότι είμαστε σε θέση να ζήσουμε χωρίς απατηλές ελπίδες (την αθανασία της ψυχής, τον Παράδεισο)

και δεχόμεθα με χαρά την ζωή στο σύνολό της, συμπεριλαμβανομένων **και του θανάτου**. Αυτό σημαίνει ότι παραμένουμε ενωμένοι με την γη.

Ο νέος άνθρωπος είναι εκείνος ο οποίος όχι μόνο δεν θέλει να κατανοήσει το νόημα του κόσμου, αλλά καταφέρνει να επιβάλει στον κόσμο τα δικά του νοήματα όπως ο Πρωταγόρας έτσι και ο Νίτσε υποστηρίζει ότι ο άνθρωπος (**Υπεράνθρωπος**) **είναι μέτρο όλων των πραγμάτων**, επειδή από αυτά, από την **βούληση του για εξουσία**, κάθε πράγμα λαμβάνει το νόημά του.

Ο Υπεράνθρωπος βρίσκεται **πέρα από τον ορθολογισμό, περιφρονεί κάθε ηθική αξία, ζει κατά τον Διονυσιακό τρόπο**, αναγνωρίζει την έμφυτη απάτη όλων των φιλοσοφιών, αντιλαμβάνεται την ροή του χρόνου ως αιώνια επιστροφή.

Ο πραγματικός άνθρωπος είναι μόνο μία περιστατική φάση, είναι ένας **τεντωμένος σπάγκος πάνω από ένα γκρεμό**, ανάμεσα στον αγροίκο άνθρωπο από τον οποίο έρχεται στον Υπεράνθρωπο στον οποίο στοχεύει.

Αγαπώ τους περιφρονητές, επειδή είναι οι μεγάλοι θιασάτες, **οδεύουν από νοσταλγία στην άλλη όχθη.**

Αγαπώ εκείνους που δεν ψάχνουν μόνο πίσω από τα αστέρια ένα λόγο για να θυσιαστούν και να καταποντιστούν αλλά θυσιάζονται για την γη, έτσι ώστε να γίνει μια μέρα ιδιοκτησία του Υπεράνθρωπου.

Απόλλων – Διόνυσος (Απόλλων ο Θεός του φωτός, της μουσικής, της ποίησης και της μαντικής) (Διόνυσος ο Θεός του κρασιού, του γλεντιού και της γονιμότητας)

Το όνειρο και η μέθη

Στο βάθος κάθε καλλιτεχνικής δημιουργίας υπάρχει η πολιτικότητα του απολλώνιου πνεύματος.

Το πρώτο βασισμένο στα κριτήρια της αρμονίας και της συμβατικής τελειότητας, εκφράζεται κυρίως στις **πλαστικές τέχνες.**

Το δεύτερο το οποίο δεν γνωρίζει όρια οδηγεί σε εκείνη την έκταση, εκείνη την απόδραση από τον εαυτό μας, την οποία μόνο η **εξάισια μουσική ή το κρασί μπορούν να προκαλέσουν** (σαν το κρασί δεν είσαι εσύ ότι και αν λένε).

Ο Απολλώνιος καλλιτέχνης ερμηνεύει ολόκληρη την ζωή του σαν να ήταν ένα όνειρο, ο διονυσιακός καλλιτέχνης ζει χωρίς να σταματά για να ερμηνεύσει κάτι, σαν να βρίσκεται σε κατάσταση μέθης.

Ο Απόλλων μετρά την σωστή απόσταση από τα αντικείμενα, αναπαριστά ελεύθερα, αλλά πάντα σύμφωνα με τους κανόνες, προσπαθεί στην ουσία να κατανοήσει την φύση.

Ο Διόνυσος αποδέχεται τον κόσμο όπως είναι, αρνείται κάθε απόσταση από αυτόν, ζει την ζωή στο σύνολο της συμπεριλαμβανομένου της **τύχης, του πόνου και του θανάτου**, είναι ο τρελός Θεός που πίνει, χορεύει και γελά. **Και οι δύο πλευρές είναι απαραίτητες** για τη τέχνη, επειδή το Διονυσιακό πνεύμα πρέπει να μετριέται με το αντίθετό του. Η μοναδική στιγμή της Ιστορίας της Δύσης που αυτό συνέβη ήταν στην **Προ-Σωκρατική** εποχή της νεότητας του Ελληνικού Λαού (ο Νίτσε πίστευε ότι η εποχή μετά τον Σωκράτη ήταν παρακαμική) κατά την διάρκεια της οποίας γεννήθηκε η τραγωδία.

Από το Λυκόφως των ειδώλων - Ρήσεις και βέλη.

Για να ζει κανείς μόνος **πρέπει να είναι** θηρίο ή Θε-

ός λέει ο Αριστοτέλης.

Απουσιάζει η τρίτη περίπτωση: πρέπει κανείς να είναι και τα δύο - φιλόσοφος (ο Νίτσε).

Βοήθησε τον εαυτό σου, τότε θα σε βοηθήσουν όλοι. Αρχή της αγάπης προς τον πλησίον.

Πόσα λίγα απαιτούνται για την ευτυχία. **Ο ήχος μιας γυναίκας, δίχως μουσική ή ζωή θα ήταν λάθος.** Ο Γερμανός φαντάζεται ακόμα και το θεό να τραγουδάει τραγούδια.

Πως ; Είναι ο άνθρωπος απλώς ένα λάθος του Θεού ; Η ο Θεός απλώς ένα λάθος του ανθρώπου;

Από τη σχολή του πολέμου της ζωής. **Ότι δε με σκοτώνει με κάνει πιο δυνατό.**

Κατά τον Νίτσε **η ουσία του κόσμου είναι η βούληση**, όχι όμως η τυφλή βούληση, **αλλά η βούληση για δύναμη που υπάρχει στην φύση και στον άνθρωπο. Ο Νίτσε είχε μια ψυχοβιολογική αντίληψη** για την δύναμη. Η δύναμη και η βούληση για δύναμη στηρίζεται σε μία καλή βιολογική κατάσταση του ατόμου, στην βιολογική ζωτικότητα.

Μερικοί άνθρωποι, δεν μπορούν να λύσουν τις δικές τους αλυσίδες, κι όμως μπορούν να λυτρώσουν τους άλλους.

Πρέπει να είσαι έτοιμος να κείεις στην ίδια σου την φλόγα, αν δεν γίνεις πρώτα στάχτη...

Στα έργα του Αυγή (1881) και Γενεαλογία της Ηθικής (1887) επιτίθεται κατά της ηθικής και προσπαθεί να αποδείξει ότι η ηθική δεν προέρχεται άνωθεν, ούτε έχει σημασία απόλυτη «Κατηγορηματικής Προστακτικής» δεν υπάρχει κανόνας γενικός και βεβαίως δεν καθορίζει τα όρια του καλού και του κακού.

Η ηθική δεν είναι τίποτα άλλο παρά θεσμοί των αδυνάτων και των παρηκμακάντων.

Εις άλλα έργα του Εύθυμος Γνώση (1882), Πέρα του Καλού και του Κακού (1886) και το Λυκόφως των Ειδώλων (1889) μετά πιο μεγάλης ορμής και κυνικότητας καταριέται τα είδωλα της εποχής του και ακόμη τολμά από υπερβάλλουσα αγάπη προς την αλήθεια **να αρνηθεί και αυτή την αλήθεια.**

Το 1882 άρχισε καλύτερευσης κάπως η υγεία του, ησθάνθηκε **την γλυκιά μέθη της ανάρρωσης**, και υφούται τότε στην σκέψη του Νίτσε η αστραποβόλος μορφή του Ζαρατούστρα, ο οποίο μετά από δέκα χρόνια στην Έρημο κατεβαίνει να αναγγέλλει στον άνθρωπο την θρησκεία του Υπερανθρώπου.

Η εποχή του Νίτσε, ο 19ος αιώνας, ανέδειξε πολλούς άλλους φιλοσόφους, διακρίνεται για την πολυμορφία της και το δυναμικό της. Διαφέρει όμως από την προηγούμενη περίοδο, γιατί δεν έχει την αισιοδοξία της. Ο 19ος αιώνας είναι η εποχή της ακμής του καπιταλισμού αλλά και των αξιών, των κοινωνικών προβλημάτων και αντιθέσεων που ακολούθησαν την Ακμή αυτή. Η μεταφυσική είναι η διαφυγή του αδυνάτου, της φαντασίας των αδυνάτων, **σε ένα κόσμο φανταστικό και ανύπαρκο, όπου περιμένουν να βρουν την Ευτυχία, που δεν ήταν ικανοί να χαρούν σε αυτή την ζωή.**

Η διαστροφή που κάνει η μεταφυσική είναι ότι θεωρεί τον αισθητό και μόνο πραγματικό κόσμο σαν φαινομενικό και σχεδόν ανύπαρκο πνευματικό κόσμο σαν τον μόνο αληθινό, αιώνιο, ανώτερο, τέλειο.

Ξεκινώντας από την θεωρία της δύναμης ο Νίτσε καταδικάζει επίσης την **δημοκρατία, τον σοσιαλισμό και την ιδέα της ισότητας.**

Η Μεγαλύτερη νόσος κατά τον Νίτσε είναι ο Μηδενισμός, η τάσης που αρνείται όλες τις παραδεξιμένες αξίες ή την γνωστική ικανότητα, είναι η στάση ή συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται από άρνηση και αμφισβήτηση των πάντων.

Σπάνια μια φιλοσοφία ή θρησκεία εξεφράσθη με **τόσο ενθουσιασμό και σεβασμό** δια του γάμου (παράδοξο ενώ όλα σχεδόν τα πολέμησε), ο Νίτσε ο αμειλίκτος, αναρχικός και ατομιστής, ενταύθα ουδεμία επιτέρετη παράβαση του ιερού νόμου, και δριμύτερου εξανίσταται κατά των επιπόλαιων ιδεών, οι οποίες στηριζόμενες επί της τέλειας ισότητας των δύο φύλων επιχειρούν να κλονίσουν την ισότητα του υμεναίου (τραγουδι γάμου) και να μεταμορφώσει τούτο εις απλήν ικανοποίηση χυδαίας ανάγκης ή κερδοσκοπική σύναψη εμπορικού συμβολαίου.

Ο Νίτσε χρησιμοποίησε διαδικό χαρακτήρα στα έργα του. Αφ' ενός η σάτυρα, η ειρωνεία, ο μεφιστοφελικός γέλως, ο κυνισμός, η αγανάκτηση, διότι τοιούτος τόνος μου ταιριάζει σε έργα ανατροπής και αφ'ετέρου ο λυρισμός, η προφητική έκτασις, «η μεγάλη αγάπη» ο διονυσιακός ενθουσιασμός και η χιρά των δημιουργών.

Συνέχεια στο

επόμενο τεύχος

Amor Fati - Ménage à trois